

Grondwettelijk Hof

**PERSBERICHT
BETREFFENDE HET ARREST 148/2017**

**Het Grondwettelijk Hof vernietigt enkele bepalingen van de
Potpourri II-wet die het strafprocesrecht wijzigt**

In afwachting van een globale hervorming past de Potpourri II-wet het strafprocesrecht op diverse punten aan met het oog op een snellere en efficiëntere rechtsbedeling. Tegen elf maatregelen in die wet zijn zeven beroepen tot vernietiging ingesteld bij het Grondwettelijk Hof. Zes maatregelen doorstaan de grondwettigheidstoets. Voor vijf maatregelen is dat niet het geval. Het Hof oordeelt onder meer dat het dermate verregaand onttrekken van zaken aan het hof van assisen ongrondwettig is. Voorts vernietigt het Hof de uitbreiding van het mini-onderzoek tot de huiszoeking en de beperking van het onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen over de voorlopige hechtenis. Ook wordt het a priori en zonder individueel onderzoek uitsluiten van gevangenen zonder verblijfsrecht van nagenoeg alle strafuitvoeringsmodaliteiten ongrondwettig bevonden.

1. Context van de zaak

De wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, ook wel de « Potpourri II-wet » genoemd, voert diverse aanpassingen door in het strafprocesrecht met het oog op een snellere en efficiëntere rechtsbedeling. Die punctuele maatregelen worden genomen in afwachting van een globale hervorming van het strafprocesrecht.

Tegen de Potpourri II-wet zijn beroepen tot vernietiging ingesteld door L. Lamine en A. Mariën (6492 en 6493), de *Syndicat des Avocats pour la Démocratie* (6494), A. Verwerft (6595), de Liga voor Mensenrechten (6496), de *Ligue des Droits de l'Homme* en de *Association Syndicale des Magistrats* (6497) en de *Ordre des barreaux francophone et germanophone* (6498). Die zeven beroepen zijn samengevoegd.

Elf aspecten van de Potpourri II-wet zouden volgens de verzoekers in strijd zijn met de Grondwet: (1) de verregaande onttrekking van zaken aan het hof van assisen door de mogelijkheid te veralgemenen om de zwaarste feiten – “misdaden” – voor de correctionele rechtbank te brengen en de straffen voor die “gecorrectionaliseerde misdaden” te verhogen, (2) de uitbreiding van het mini-onderzoek tot de huiszoeking, (3) de afschaffing van de automatische nietigheid als er formele onregelmatigheden zijn begaan bij het toestaan van het afluisteren en opnemen van communicatie, (4) de beperking van de mogelijkheid van verzet, (5) de invoering van een grievenschrift in hoger beroep, (6) de afschaffing van het onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen van de kamer van inbeschuldigingstelling

over de voorlopige hechtenis, (7) de beperking van het periodieke toezicht op de voorlopige hechtenis, (8) de beperking van het onmiddellijk cassatieberoep tegen de arresten tot handhaving van de voorlopige hechtenis, (9) de onmogelijkheid voor de raadkamer om voorlopige hechtenis in een strafinrichting om te zetten in een hechtenis onder elektronisch toezicht, (10) de uitsluiting van gevangenen zonder verblijfsrecht van nagenoeg alle strafuitvoeringsmodaliteiten en (11) de toekenning van bevoegdheden van het openbaar ministerie aan parketjuristen.

2. Beoordeling door het Grondwettelijk Hof

Voor elk van die elf aspecten van de Potpourri II-wet heeft het Hof nagegaan of er sprake is van een schending van de Grondwet. Zes maatregelen doorstaan de grondwettigheidstoets. Voor vijf maatregelen is dat niet het geval. In deze persnota wordt in het bijzonder aandacht geschonken aan de volgende vier wetswijzigingen, die in strijd worden bevonden met de Grondwet: het onttrekken van zaken aan het hof van assisen, de huiszoeking bij mini-instructie, de beperking van het onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen over de voorlopige hechtenis en het uitsluiten van gevangenen zonder verblijfsrecht van strafuitvoeringsmodaliteiten.

2.1. Het onttrekken van zaken aan het hof van assisen (B.2-17)

De Potpourri II-wet strekt ertoe dat voortaan alle misdaden kunnen worden berecht door de correctionele rechtbanken, en niet meer door het hof van assisen. Dat gebeurt door de afschaffing van de voorheen bestaande limitatieve lijst van “misdaden” die wegens verzachtende omstandigheden kunnen worden gecorrectionaliseerd. Daardoor kunnen voortaan alle misdaden voor de correctionele rechtbanken worden gebracht. Omwille van die veralgemeende correctionaliseerbaarheid van misdaden heeft de wetgever voorts de straffen die door de correctionele rechtbank kunnen worden uitgesproken, aanzienlijk verhoogd. Bijgevolg kunnen de correctionele rechtbanken voortaan gevangenisstraffen tot veertig jaar uitspreken.

Krachtens artikel 150 van de Grondwet moeten alle criminele zaken door het hof van assisen worden behandeld. De wetgever beschikt over een ruime beoordelingsbevoegdheid om te bepalen wat onder het begrip ‘criminele zaken’ valt, maar die bevoegdheid is niet onbegrensd. Artikel 150 van de Grondwet verplicht de wetgever om minstens de zwaarste misdrijven voor te behouden aan een jury. Het Hof stelt vast dat door de wetswijziging alle misdaden onttrokken kunnen worden aan de rechter die de Grondwet toewijst. Dat gevolg blijkt ook uit een omzendbrief van het College van procureurs-generaal, waarin wordt aanbevolen dat het openbaar ministerie nog slechts een verwijzing naar het hof van assisen zal vorderen in het uitzonderlijke geval dat een levenslange opsluiting wordt gevorderd. Voorts wordt in de omzendbrief gepreciseerd dat het openbaar ministerie moet motiveren wanneer het een misdaad wil laten berechten door het hof van assisen, en niet door de correctionele rechtbank.

De onderzoeksgerechten en het openbaar ministerie beschikken slechts over het criterium van de verzachtende omstandigheden om te beslissen of een misdaad voor het hof van assisen of voor de correctionele rechtbank wordt gebracht. Aldus wordt het begrip ‘verzachtende omstandigheden’ oneigenlijk gebruikt, doordat het hoofdzakelijk wordt gehanteerd om de bevoegdheid van de rechtscolleges te bepalen. Het is zelfs niet langer zeker dat de correctionalisering in het voordeel van de verdachte werkt, aangezien de correctionele rechtbank in bepaalde gevallen een hogere gevangenisstraf kan opleggen dan de minimale gevangenisstraf die het hof van assisen kan opleggen. Het Hof komt tot het besluit dat de bestreden regeling niet verzekert dat personen die zich in dezelfde toestand bevinden, volgens dezelfde regels inzake bevoegdheid en rechtspleging worden berecht.

Het Hof vernietigt ook de bepaling die toelaat dat het openbaar ministerie, louter op grond van verzachtende omstandigheden, een wanbedrijf aan de correctionele rechtbank onttrekt en voor de politierechtbank brengt, zonder dat een onderzoeksgerecht of een vonnisgerecht daarop controle kan uitoefenen. Die regeling is in strijd met artikel 13 van de Grondwet. Aangezien het openbaar ministerie één van de partijen in het strafgeding is, schendt dit eveneens het recht op wapengelijkheid.

De gevolgen van de vernietigde bepalingen worden wel gehandhaafd voor de beslissingen die reeds op basis daarvan zijn genomen.

2.2. De uitbreiding van het mini-onderzoek tot de huiszoeking (B.18-22)

De Potpourri II-wet maakt een huiszoeking in het kader van het mini-onderzoek mogelijk. Bij een mini-onderzoek vordert de procureur des Konings de onderzoeksrechter een onderzoekshandeling te verrichten waarvoor alleen de onderzoeksrechter bevoegd is, zonder dat een gerechtelijk onderzoek moet worden opgestart. Het mini-onderzoek vormt een uitzondering op het beginsel dat het opsporingsonderzoek geen enkele dwangmaatregel of schending van individuele rechten en vrijheden mag inhouden.

Het Hof stelt vast dat het strafrechtelijk opsporingsonderzoek een uitgesproken geheim en niet-tegensprekelijk karakter heeft en minder waarborgen biedt ter bescherming van de rechten van verdediging dan het gerechtelijk onderzoek. Met name beschikken de belanghebbenden tijdens het opsporingsonderzoek niet over een georganiseerd recht om toegang tot het dossier te vragen of om bijkomende onderzoekshandelingen te vorderen. Voorts is er tijdens het opsporingsonderzoek geen toezicht op de regelmatigheid van de procedure door een onafhankelijke en onpartijdige rechter, die het dossier van eventuele nietigheden kan zuiveren.

Vanwege de ernst van de inmenging in het recht op eerbiediging van het privéleven en de onschendbaarheid van de woning, besluit het Hof dat de huiszoeking in de huidige stand van het strafprocesrecht enkel kan worden toegelaten in het kader van een gerechtelijk onderzoek. De huiszoeking via mini-onderzoek mogelijk maken in het kader van een opsporingsonderzoek zonder te voorzien in bijkomende waarborgen ter bescherming van de rechten van verdediging schendt het recht op eerbiediging van het privéleven en het recht op de onschendbaarheid van de woning. De wetbepaling wordt vernietigd, maar de gevolgen ervan worden wel gehandhaafd voor de huiszoekingen die al zijn uitgevoerd bij mini-onderzoek.

2.3 De beperking van het onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen over de voorlopige hechtenis (B.69-79)

Tijdens het strafonderzoek kan een verdachte van zijn vrijheid worden beroofd en in voorlopige hechtenis worden geplaatst. Deze uitzonderlijke maatregel kan enkel worden bevolen indien dit volstrekt noodzakelijk is voor de openbare veiligheid. De raadkamer moet zich periodiek uitspreken over de handhaving van de voorlopige hechtenis. Hiertegen kan hoger beroep worden aangetekend bij de kamer van inbeschuldigingstelling. Voor de Potpourri II-wet was het mogelijk om tegen elk arrest van de kamer voor inbeschuldigingstelling over de handhaving van de voorlopige hechtenis een beroep in te stellen bij het Hof van Cassatie. De Potpourri II-wet beperkt het onmiddellijk cassatieberoep tot de eerste handhavingsbeslissing. Tegen de daaropvolgende handhavingsbeslissingen staat geen onmiddellijk cassatieberoep meer open.

Volgens het Hof moeten alle beperkingen van de individuele vrijheid restrictief worden geïnterpreteerd en met de grootste omzichtigheid worden onderzocht. Het is verkeerd ervan uit te gaan dat de controle van de wettigheid en van de naleving van de wezenlijke

vormvereisten minder cruciaal zou zijn voor de navolgende beslissingen tot handhaving van de voorlopige hechtenis. Die beslissingen moeten immers steeds worden gemotiveerd en de motiveringsverplichting wordt zelfs strikter naarmate de voorlopige hechtenis langer duurt. Daarenboven moet de doeltreffendheid van het onmiddellijk cassatieberoep over de voorlopige hechtenis worden beoordeeld in het licht van de waarborgen die het aan de rechtzoekende biedt in een aangelegenheid die intrinsiek hoogdringend is, en niet op basis van het aantal ingestelde beroepen en hun succesratio.

De bestreden maatregel heeft volgens het Hof onevenredige gevolgen in het licht van het fundamenteel recht op de individuele vrijheid. De controle door het Hof van Cassatie van de wettigheid van de beslissingen tot handhaving van de voorlopige hechtenis vormt een essentiële waarborg. Die maatregel kan niet worden gecompenseerd door de mogelijkheid om cassatieberoep in te stellen tegen een handhavingsbeslissing na de eindbeslissing ten gronde, aangezien de doeltreffendheid van een cassatieberoep over de voorlopige hechtenis net veronderstelt dat het arrest van het Hof van Cassatie snel wordt uitgesproken.

Het Hof besluit om dezelfde redenen tot de ongrondwettigheid van de opheffing van het onmiddellijk cassatieberoep tegen de arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling over de beslissing van de onderzoeksrechter tot beperking van bezoek, briefwisseling of telefoongesprekken, of tot invoering van een elektronisch toezicht ten aanzien van een persoon in voorlopige hechtenis.

Om rechtsonzekerheid te voorkomen ten aanzien van de beslissingen over de voorlopige hechtenis waartegen geen cassatieberoep kon worden ingesteld als gevolg van de bestreden wetsbepalingen, handhaaft het Hof de gevolgen van de vernietigde bepalingen tot de bekendmaking van het arrest.

2.4 De uitsluiting van gevangenen zonder verblijfsrecht van nagenoeg alle strafuitvoeringsmodaliteiten (B.85-91)

Ingevolge de Potpourri II-wet kunnen vreemdelingen die veroordeeld zijn tot een gevangenisstraf niet meer genieten van bepaalde strafuitvoeringsmodaliteiten zoals het penitentiair verlof, de onderbreking van de strafuitvoering, de beperkte detentie, het elektronisch toezicht of de voorwaardelijke invrijheidstelling, als zij niet over een verblijfsrecht in België beschikken. De enige strafuitvoeringsmodaliteit waarop zij aanspraak kunnen maken is een uitgaansvergunning om sociale, morele, juridische, familiale, opleidings- of professionele belangen te behartigen die hun aanwezigheid buiten de gevangenis vereisen, ofwel om een medisch onderzoek of een medische behandeling buiten de gevangenis te ondergaan.

Met uitzondering van die modaliteit worden alle gevangenen zonder verblijfsrecht *a priori* en zonder individueel onderzoek uitgesloten van de mogelijkheid om strafuitvoeringsmodaliteiten aan te vragen en te verkrijgen. Die maatregel geldt ongeacht de feiten die zij hebben begaan, de straf die tegen hen is uitgesproken, hun gedrag sinds hun opsluiting, de historiek van hun administratieve verblijfssituatie, hun familiebanden in België en de mogelijkheid dat zij uit België verwijderd zouden worden.

Het Hof merkt op dat strafuitvoeringsmodaliteiten nooit automatisch worden toegekend. Zij worden slechts toegestaan nadat de bevoegde overheden zorgvuldig het reclasseringsplan hebben beoordeeld, rekening houdend met eventuele tegenaanwijzingen. Door de bevoegde overheden niet toe te staan in het licht van de concrete omstandigheden te onderzoeken of een gevraagde strafuitvoeringsmodaliteit moet worden geweigerd omwille van de verblijfsstatus van de betrokkene, heeft de wetgever een onevenredige maatregel genomen. Voorts verhindert de toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit geenszins dat een gevangene die niet over een verblijfsrecht beschikt, wordt verwijderd van het grondgebied.

Het Hof benadrukt dat de vernietiging van de wetsbepalingen er niet aan in de weg staat dat de wetgever voor elke strafuitvoeringsmodaliteit nagaat of het aangewezen is om die uit te sluiten voor sommige categorieën van vreemdelingen die geen verblijfsrecht hebben. De wetgever dient hierbij wel het evenredigheidsbeginsel na te leven.

2.5 De overige middelen

Het Hof verklaart voorts het middel over de onmogelijkheid voor de raadkamer om in het kader van de regeling van de rechtspleging een voorlopige hechtenis in een strafinrichting om te zetten in een hechtenis onder elektronisch toezicht gegrond. Het verwierpt alle overige middelen die de vernietiging van bepaalde aspecten van de Potpourri-II wet beogen. Wel oordeelt het Hof dat sommige bestreden bepalingen, om grondwetsconform te zijn, op een welbepaalde wijze moeten worden geïnterpreteerd.

3. Prejudiciële vragen over de Potpourri II-wet

Aan het Hof zijn ook verscheidene prejudiciële vragen gesteld door hoven en rechtbanken over bepalingen van de Potpourri II-wet die eveneens het voorwerp uitmaken van de beroepen tot vernietiging. Het Hof doet eerst uitspraak over een beroep tot vernietiging. Nu het Hof zich heeft uitgesproken over de beroepen tot vernietiging van de Potpourri II-wet, zal het de hangende prejudiciële vragen beantwoorden.

Dit persbericht, opgesteld door de referendarissen die met de persrelaties zijn belast en de griffie, bindt het Grondwettelijk Hof niet. Uit de aard zelf van de samenvatting bevat zij niet de in het arrest noodzakelijk opgebouwde redeneringen noch de specifieke nuancerings van het arrest.

Het arrest nr. 148/2017 is te vinden op de webstek van het Grondwettelijk Hof, www.grondwettelijk-hof.be (<http://www.const-court.be/public/n/2017/2017-148n.pdf>).

Contactpersoon voor de pers :

Sarah Lambrecht : sarah.lambrecht@grondwettelijk-hof.be; 0474/866.452